

серед сірих щурів як синантропів, що мешкають безпосередньо у населених пунктах, так тих, що перебували біля різних водойм [2].

Гризуни є також розповсюджувачами різних глистових захворювань людини і домашніх тварин. Збудник хвороби може проникнути в організм через ротову порожнину, рани, подряпини на шкірі. Особливу небезпеку становлять гризуни, що живуть в безпосередній близькості від людини: у житлових приміщеннях і будівлях, в зелених зонах населених пунктів, на садово-городних ділянках тощо.

Мишоподібні гризуни дуже швидко розмножуються. Збільшення їх чисельності обумовлено особливостями біології (високим потенціалом розмноження, швидкою статевозрілістю, біологічною активністю, тривалістю життя, живучістю, стійкістю до певних видів захворювань, не вибагливістю до кормової бази, особливістю фізіологічних процесів тощо). Таким чином, протягом року самка спроможна продукувати від 3-4-х до 7-ми (в середньому 5) приплодів по 3-8 дитинчат в кожному, що за сприятливих умов її репродуктивний потенціал може становити близько 20 тис. особин [3].

Тому, боротьбу з мишоподібними гризунами необхідно проводити, як правило, не тоді, коли вже чисельність досягла критичних розмірів, а вчасно запобігти їх масове розмноження на ранніх етапах, використовуючи всі ефективні і можливі методи дератизації.

Література

1. *Алексеев А. Ф., Чирний В. И., Богатырева Л. М.* и др. Особенности эпизоотий туляремии // ЖМЭИ. – 1996. – № 6. – С. 28-32.
2. *Євстаф'єв І. Л.* Хвороба Лайма – епізоотологічний аспект // Журнал «Інфекційні хвороби». – Тернопіль, 2002. – Випуск 4. – С. 73-76.
3. *Попельнюх В.В., Кушка В. М.* Гризуни як шкідники сільськогосподарських культур та методи боротьби з ними // Біорізноманіття України в світлі ноосферної концепції академіка В.І.Вернадського: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Полтава, 2013. – С. 72-73.

ЕКОЛОГІЧНИЙ (ЗЕЛЕНИЙ) ТА СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ – ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ДЛЯ ВІДПОЧИНКУ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ НА ПОЛТАВЩИНІ

Попельнюх В.В.¹, Попельнюх В.В.²

¹*Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка,
Національний природний парк «Нижньосульський»*

²*Магістрант Харківського національного університету міського господарства
імені О.М. Бекетова*

З метою забезпечення життєво-необхідних потреб, переважна більшість людей повинна працювати, зазнаючи при цьому значних фізичних навантажень, що може призвести до перевтоми та різкого зниження захисних функцій організму, і, як наслідок, – погіршення стану здоров'я та працездатності. Раціональний режим роботи та відпочинку дозволяє зберегти здоров'я та високу працездатність протягом тривалого часу [3].

Важлива умова ефективного відпочинку та оздоровлення людини – регулярна зміна інтенсивності фізичного та розумового її навантаження. Пріоритетним напрямком для відновлення здоров'я та працездатності є ре-

креація, що спрямована на відновлення фізичного, психічного, психологічного та емоційного станів через короткотривалий відпочинок на лоні природи. За своїм призначенням екологічний (зелений) та сільський туризм повною мірою здатні забезпечити реалізацію таких рекреаційних потреб.

Згідно інтернет-ресурсу Вікіпедія (нині найпоширенішого джерела отримання експрес-інформації), екотуризм або екологічний (зелений) туризм – це вид туризму, що полягає у подорожах до природних недоторканих людиною та, часто, природоохоронних територій; сільський туризм – передбачає відпочинок у сільській, курортній чи природоохоронній місцевостях з використанням належно облаштованих приватних садиб чи інших закладів розміщення. Фактично, ці два види туризму екологічного спрямування не мають принципових відмінностей і направлені на відвідання природного середовища та проживання рекреантів у сільській місцевості з метою відпочинку та оздоровлення.

За метою та рівнем активності туристів екотуризм має три напрямки: *активно-спортивний* – до нього відносяться кінні, піші, велосипедні маршрути, рафтинг, катання на гірських та бігових лижах, сноубордах, техніка подолання природних перешкод – скелелазіння, топографія та орієнтування у лісовій, гірській місцевостях, техніка в'язання вузлів; *активно-навчальний* – арт-тури (навчання народним ремеслам – живопис, гончарна справа, ковальство, різьблення по дереву, лозоплетіння та ін.), етнотури (приготування місцевих страв та напоїв) та ін.; *пасивний* (лікувальний – збирання ягід, трав, грибів, недовготривалі прогулянки, тематичні вечори, народні процедури (глино- та апітерапія, фітотерапія тощо).

Активно-спортивний напрямок в області має значний потенціал та перспективи розвитку. Він передбачає активний відпочинок та оздоровлення в тій чи іншій формі. Нині ефективно експлуатуються спортивні бази та табори, зокрема: гірськолижного стадіону «Корчак» (с. Стасі), парашутного туризму (м. Полтава), яхт-клубів (м. Кременчук та Комсомольськ), кінних господарств (м. Кременчук, м. Комсомольськ, м. Лубни, м. Кобеляки, смт Котельва, с. Дібрівка Миргородського р-ну, с. Яреськи Шишацького р-ну, с. Березова Рудка Пирятинського р-ну, с. Сухорабівка Решетилівського р-ну). Регулярно здійснюються сплави річками Псьол, Сула та Ворскла на плотах, човнах, катамаранах та байдарках. Функціонують кінні маршрути вздовж р. Псьол у В.Багачанському р-ні та в с. Сухорабівка Решетилівського району. В останні роки активізувалась робота клубу любителів велосипедних подорожей у м. Полтава.

Активно-навчальний напрямок переважно включає відпочинок поєднаний з елементами навчання. У цьому сенсі в області перспективними є культурно-етнографічні маршрути – Опішне, Миргород, Пирятин (кераміка), Решетилівка – (вишивка та ткацтво) з можливістю ознайомлення з народними промислами та ремеслами, їх збереженням та відновленням, організації майстер-класів.

Пасивний напрямок екотуризму більшою мірою гібридний. Він включає цілий спектр занять, зокрема такі як відпочинок (на лоні природи) та оздоровлення (глино- та апітерапія, фітотерапія), так і культурно-пізнавально-розважальні заходи (тематичні вечори). В області вже розроблено понад 10 офіційних маршрутів зеленого туризму: Полтава – Диканька – Гоголево – Шишаки – Яреськи, Полтава – Кротенки – Стасі – Михайлівка, Полтава – С.Санжари – Кунцеве – Н.Санжари –Лучки, Полтава – Солониця – Кобелячок – Григоро-Бригадирівка, Полтава – Лубни –

Пирятин, Полтава – Кременчук – Комсомольськ, Полтава – Опішне – Котельва, Полтава – Решетилівка – Сухорабівка, Полтава – Миргород – Сорочинці, Полтава – В.Багачка – Білоцерківка. У багатьох районах області традиційно проводяться свої свята: «Бузкового гаю» (с. Диканька), «Осіннє рандеву» (м. Миргород), «Осіннє золото» (с. Березова Рудка), «Решетилівська весна», під час яких здійснюються презентації, виставки-продажі виробів народних майстрів тощо. Надзвичайно цікавим є український народний музей весілля у с. В.Будища Диканського району з театралізованими діями. Виняткове значення (не лише для області) має Сорочинський ярмарок, який щорічно проводиться наприкінці серпня в с. В.Сорочинці Миргородського району.

Для проживання екотуристи користуються агросадибами, яких в області створено 86 – у Диканському, Кременчуцькому, Лохвицькому, Лубенському, Миргородському районах. Крім того, для забезпечення стаціонарного відпочинку та оздоровлення населення на Полтавщині існує мережа закладів, що мають можливість надавати послуги з проживання. У її складі: підприємства розміщення туристів ЗАТ «Полтаватурист», санаторно-оздоровчі заклади ЗАТ «Миргородкурорт» та об'єднання «Полтавасільгоспоздоровниця», санаторії, санаторії-профілакторії, готелі, мотелі, кемпінги різних форм власності. Підприємства розміщення туристів, які належать до ЗАТ «Полтаватурист» – пансіонат «Кротенківський», турбази «Нові Санжари», «Сонячна» (с. Липове Глобинського району), туристичний комплекс «Турист» (м. Полтава), готель «Кремінь» (м. Кременчук). Об'єднання «Полтавасільгоспоздоровниця» нараховує 6 підприємств: санаторії «Сосновий бір» (Зінківський р-н, с.Власівка), «Лісові поляни» (Полтавський район с. Терентіївка), «Псьол» (сmt В.Багачка). ЗАТ «Миргородкурорт» та об'єднання «Укрпрофоздоровниця» нараховує 4 санаторії в м. Миргороді: санаторії «Березовий гай», «Миргород», «Хорол», «Полтава». Крім цього, працюють ще ряд санаторіїв (у м. Миргороді: «Південний», «Слава», «Миргород»; у Нових Санжарах – «Антей» та «Нові Санжари»), 9 будинків відпочинку, 35 дитячих літніх оздоровчих таборів, 30 готелів (12 з яких на балансі комунальних підприємств області) та підпорядкованих підприємствам області різних форм власності.

Важливу роль для відпочинку та оздоровлення відіграє відвідання природно-заповідних територій [1, 2]. Потенціал Полтавщини щодо використання природно-заповідних територій для екологічного туризму, в порівнянні з сусідніми областями, досить високий. Станом на 20.04.2015 природно-заповідний фонд (далі ПЗФ) налічує 387 територій та об'єктів загальною площею 142412,8215 га, що складає 4,95 % від загальної площі області (в Україні цей показник – 5,0%). З них 29 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 1 дендрологічний парк, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 358, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 156 – заказники (50 ландшафтні, 3 лісові, 38 ботанічні, 7 загальнозоологічні, 2 орнітологічні, 4 ентомологічні та 52 гідрологічні), 134 – пам'ятки природи (12 комплексних, 108 ботанічних, 2 зоологічні, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 заповідних урочищ, 1 дендрологічний парк та 14 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Вцілому, Полтавщина має значні перспективи щодо розвитку екологічного (зеленого) та сільського туризму, які пов'язані, насамперед, з історико-етнографічним, історико-культурним, економіко-географічним та

ресурсним (природним, людським та рекреаційним) потенціалом.

Література

1. *Попельнюх В.В.* Рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України як складова здоров'я людини // Науково-методичне забезпечення спеціальності «Здоров'я людини». Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару-наради. – Полтава: Астроя, 2012. – С. 32-33.
2. *Попельнюх В.В., Дулак В.С.* Перспективи використання території НПП «Нижньосульський» для відпочинку та оздоровлення населення» // Науково-методичне забезпечення напряму підготовки «Здоров'я людини». Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Полтава: Астроя, 2014. – С.67-68.
3. *Яременко О., Балакірева О., Вакуленко О.* Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2000. – 207 с.

КОМАХИ ЯК ПЕРЕНОСНИКИ ЗАХВОРЮВАНЬ ЛЮДИНИ

Попельнюх В.В., Федорченко Н.А.
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Існує два способи, якими комахи переносять хвороби. Перший – механічний, відповідно до якого, наприклад мухи, за допомогою лап переміщують мікроорганізми на їжу чи посуд. У такий спосіб відбувається зараження такими виснажливими і навіть смертельними захворюваннями як тиф, дизентерія і холера. Вони також поширюють хламідії (*Chlamydia trachomatis*), що викликає трахому – головну причину сліпоти у світі. Вважають, що таргани також переносять хвороби, оскільки мешкають у бруді. Крім того, спеціалісти пов'язують сильне поширення астми, особливо серед дітей, з алергією на тарганів. Другий спосіб перенесення захворювань спричиняють заражені вірусами, бактеріями чи паразитами комахи, що передають збудників захворювань у кров жертви під час укусу [1].

Кровосисні комахи можуть викликати трансмісивні хвороби – паразитарні та інфекційні захворювання людини і тварин. Зараження відбувається під час укусу комарами, кліщами, вошами, блохами тощо, потраплення інфікованих виділень переносників на шкіру і слизові оболонки та іншими шляхами. Багатьом трансмісивним хворобам властива природна локалізація (ендемичність). Проте, при сучасних міграційних процесах в світі ендемічні та екзотичні захворювання дедалі частіше рееструються і поширюються на не характерних для них територіях. Більшість трансмісивних хвороб проявляються лихоманкою, інтоксикацією (поворотні тифи, жовта гарячка, ку-гарячка, Волинська гарячка, гарячка Західного Нілу), висипкою (висипний тиф), наявністю первинного афекту – ураження в місці укусу (Марсельська гарячка, гарячка Цуцугамуші). Найактуальнішими трансмісивними інфекційними хворобами в Україні, збудники яких переносяться комахами, є малярія та лейшманіоз. Комарі вже давно відомі як переносники різних інфекційних та не виліковних хвороб. Найкраще вивчені комарі роду анофелес, переносники збудників малярії. Виділяють триденну, чотириденну і тропічну малярію. Хвороба проявляється гаряч-